

еще лучше, что он покрикивает;

Овчи ов қидира, кончи кон қидира - Охотник ищет дичь, горняк — рудник.

Таким образом, пословица как жанр активно ис

пользует практически все существующие фоностили-
стические средства, что объясняется, на наш взгляд, её
стремлением к тому, чтобы быть яркой, запоминаю-
щейся, а, следовательно, и звучной.

Литература

1. Даль В.И. Пословицы русского народа [Электронный ресурс] –URL: <http://vdahl.ru/бог-вера/> (дата обращения 13.11.2022).
2. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.М. Кожевниковой и П.А. Николаева. -М.: Сов. Энциклопедия, 1987. -С.758.
3. Узбекские пословицы: электронный каталог на сайте FMC/UZ [Электронный ресурс] – URL: <http://fmc.uz/maqollar.php?page=o> (дата обращения 13.11.2022 г.).

РЕЗЮМЕ. Мақола рус ва ўзбек мақолларининг фоностилистик хусусиятларини қиёсий ўрганишга бағишланган. Муаллиф кўпгина мақоллар ямба, анапест ва дактил асосидаги бир мисра эканлигини таъкидлайди. Рус ва ўзбек мақолларида аллитерация, диссонанс, ассонанс, ономатопея, анафора каби фоностилистик воситалардан бирдек фаол фойдаланилади. Ўзбек мақолларида келтирилган эпифора рус тилида учрамайди.

РЕЗЮМЕ. Статья посвящена сопоставительному исследованию фоностилистических особенностей русских и узбекских пословиц. Автор указывает на то, что многие пословицы представляют собой одиночные стихи, основанные на ямбе, анапесте и дактиле. В русских и узбекских пословицах в одинаковой степени активно используются такие фоностилистические приемы, как аллитерация, диссонанс, ассонанс, звукоподражания, анафора. Эпифора представлена в узбекских пословицах не встречается в русских.

SUMMARY. The article is devoted to a comparative study of the phonostylistic features of Russian and Uzbek proverbs. The author points out that many proverbs are single verses based on iambic, anapaest and dactyl. Russian and Uzbek proverbs equally actively use such phonostylistic devices as alliteration, dissonance, assonance, onomatopoeia, and anaphora. The epiphora presented in Uzbek proverbs is not found in Russian.

X.DÁWLETNAZAROV SHÍĠARMALARÍNDÁ FRAZEOLÓGIZMLERDÍŇ QOLLANÍLÍW ÓZGESHELIGI

E.E.Allanazarov – *filologiya ilimlerinin kandidati*

G.Qadirbergenova – *magistrant*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch soʻzlar: lingvistika, frazeologiya, valentlik, ekvivalent, kontekst, obraz, semantika, shakl.

Ключевые слова: лингвистика, фразеология, валентность, эквивалент, контекст, образ, семантика, форма.

Key words: linguistic, phraseology, valence, equivalent, context, character, semantics, form.

Tilning leksikalıq quramı basqa leksikalıq birlikler qatarında ózine tán ornı bar frazeologizmlerden de ibarat bolıp kelip, sózdıń, sóz dizbekleriniń hár túrli awıspalıqlıq penen, obrazlı tásirshenlik penen qollanılátuǵın til birligi esaplanadı.

Xalıqlıq leksikada frazeologizmler erteden-aq ornılı, milliy tilimizge, mádeniyatımızǵa tán birlikler sıpatında ornılı paydalanıladı. Ilimpaz A. Pirniyazova: “Tildegi frazeologizmlerdiń tiykarǵı bólegi semantikalıq jaqtan insańǵa, onıń háreketin súwretlewge qaratılǵan: olar insannıń fizikalıq, psixologiyalıq, etikalıq, intellektual qásiyetlerin bahalaydı, insannıń jámiyetlik jaǵdayın, kásibin, jasın, ómir tájiriyesin, tuwısqanlıq baylanisların xarakterleydi”, - dep pikir bildiredi [1:34].

Qaraqalpaq tiliniń frazeologizmlerdi qollanıwdaǵı ózine tán milliy ózgesheligi ásirese sóz ustasınıń kórkem kontekstlerde frazeologizmlerdi paydalanıwınan anıq kórinedi. Frazeologizmler kópshilik jaǵdaylarda belgili bir túsinikti bildiriwshi dara sózdıń sınarı, yaki ekspressivlik obrazlılıqqa iye ekinshi bir ataması sıpatında kórinedi. Mısalı «qorıw» degen ugımdı anlatıwshı «júregi suwlaw, jan iymanı qalmaw, júregi suw etiw, janı tas tóbesine shıǵıw, janı shıǵıw» frazeologiyalıq sóz dizbekleri túrindegi sınarlarına iye.

Dúnya júzlik lingvistikada birinshi ret fransız ilimpazı Sharl Ballı óziniń «Fransız stilistikası» miynetinde tildegi frazeologizmler hám olardı klassifikaciyalaw máselesin tiykarlap berdi [2:60]. Ol frazeologizmlern anlatıw ushın birinshi ret «idioma» terminin qollandı. Frazeologiyalıq sóz dizbeklerin ján-jqlama tereń izertlegen ilimpaz akademik V.V.Vinogradov boldı. Ol óziniń miynetlerinde tildegi frazeologizmlerniń tiykarǵı tiplerin anıqlaydı hám til biliminde frazeologiyalıq mekteptiń qalıplesiwine tiykar saldı. Bunnan soń N.M.Shanskiy, V.L.Arxańskiy, V.P.Jukov, A.V.Kunin, L.I.Royzenzon h.t.b. ilimpazlar frazeologizmlern izertlew menen shuǵıllandı [3:76].

Túrkiy tillerdegi frazeologizmlern izertlegen miynetlerde de usı halatlı kóremiz. Qazaq ilimpazı S.I.Keńesbaev hám ózbek ilimpazı Sh.Rahmatullaevlar túrkiy frazeologiyaniń irge tasın salawshılar esaplanadı [4:78].

Kórkem shıǵarmalarda frazeologizmlerdiń qollanıw ózgesheligi boyınsha orıs til biliminde A.I.Efimov, qazaq tilinde X.Qojaxmetova, ózbek til biliminde B.Yuldashovtıń miynetlerinde sóz etilgen. Onda qaharmanlardıń psixologiyasın, portretin, minez-qulqın beriwde frazeologizmlerdiń kórkem ádebiyattaǵı ornı ayrıqsha ekenligin atap ótedi. Sonday-aq, Ozbekstan hám Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı T.Qayıpbergenov shıǵarmalarınń ózbekshe awdarması tiykarında Sh.Abdullaev «Tarjima asarlarda frazeologizmlar semantikasi» degen temada kandidatlıq dissertaciya jaqladı. Túrkmén tili frazeologiyası boyınsha K.Babaevtıń «Túrkmén tiliniń idiomaları» miynetin atap ótek boladı. Al Qırǵız tilinde bolsa frazeologiya máselesine arnalǵan D.Shukurovtıń bir qansha miynetleri jarıq kórdi. Ol óziniń «Qırǵız tiliniń frazeologiyalıq sóz dizbekleri haqqında» degen miynetinde frazeologizmlerdi naqıl-maqallardan, jumbaqlardan, terminlerden, qospa sózlerden bólek qaraydı.

Qaraqalpaq til biliminde frazeologizmler boyınsha dáslepki izertlewler prof. E.Berdimuratovtıń leksikologiya boyınsha bir qatar miynetlerinde «Házirgi zaman qaraqalpaq tiliniń leksikologiyası» miynetinde frazeologizmlerge ayrıqsha toqtap ótkenin kóremiz [5:123]. Sonıń menen bir qatarda qaraqalpaq til bilimindegi dáslepki frazeologizm boyınsha arawlı miynet sıpatında T.S.Nawrızbayeva «Qaraqalpaqsha-russha sózlikte atawısh frazeologizmlerdiń tipleriniń beriliwi» temasındaǵı kórsetsek boladı [6:66].

Qaraqalpaq til biliminde frazeologizmlerdi arawlı túrde izertlegen G.Aynazarova bolıp tabıladı. Onıń kandidatlıq dissertatsiyasında qaraqalpaq tilindegi teńles eki komponentli frazeologizmler komponentleriniń fonetikalıq, grammatikalıq, semantikalıq jaqtan saykes keliwi, sonday-aq, stillik jaqtan ózgeshelikleri hár tárepleme ashıp kórsetilgen. Usınday izertlew jumslarınan A.Pirniyazovaniń «Qaraqalpaq tili frazeologiyalıq sisteması hám onıń stilistikalıq imkaniyatları» degen atamada doktorlıq dissertatsiyasın atap ótek boladı. Frazeologizmlerdiń sóz shaqaplarına qatnası boyınsha J.Tañirbergenovtıń «Qaraqalpaq tilinde feyil frazeologizmlerdiń lingvistikalıq analizi» degen temada filologiya ilimleri boyınsha filosofiya (PhD) ilimiy dárejesin aldı. Kórkem

shıǵarmalarda frazeologizmlerdi úyreniw máselesi boyınsha qaraqalpaq tilinde G.Allambergenovannıń "I.Yusupov shıǵarmalarında frazeologizmlerdiń stillik qollanılıwı" temasında ilimiy jumısın qorǵap shıqtı. Kórkem shıǵarmalarda frazeologizmlerdiń qollanılıwı qaraqalpaq til biliminde arawlı túrde házirge deyin jeterli dárejede izertlenilmey kiyatırǵan másele bolıp esaplanadı.

Jazıwshı, shayırlar xalıq tiliniń frazeologizmlernen kerek jerinde paydalana otırıp, óziniń súwretlew sheberliginen hám stillik maqsetine iykemlestiredi. Sebebi, «Jazıwshı – milliy sóz mádeniyatın dóretiwshı, onı rawajlandırıwshı. Ol óz dáwirindegi xalıq tilin paydalana otırıp, óz dóretiwshiliginıń tiykarǵı maqsetine ılayıqlap ana tiliniń hár túrli usıların tańlap alıp, jańartıp jıyınalıp jumısaydı». Awızeki sóylew tiliniń elementleride, frazeologiyalıq sóz dizbekleride kórkem ádebiyattıń prozalıq stili ushın da, poeziyalıq stili ushın da xarakterli leksikalıq birlikler sıpatında paydalanıla beredi. Sonlıqtanda, biz óz maqalamızda X.Dawletnazarov shıǵarmalarında frazemalardıń qollanılıw ózgesheligine toqtap ótemiz.

X.Dawletnazarov shıǵarmalarında frazeologizmler ózine tán tábiyǵıy obrazlılıǵı arqalı ulıwma oy-pikirdi janlandırıp shıǵarma tiliniń kórkemligin arttırıp, júdá sheber paydalanılǵanın kóremiz Mısalı: *Bunıń ushın sortılarda ayıp bolsa... Gam tıyǵı jan lipasin sótti desem!?(D os bolıw hám meniń qolınan kelmes 6-b);... Zaman qayda baratır, zań qanday ya Rább? Qarapayım xalıqqa qabaq shutıp desem!(Dos bolıw hám meniń qolınan kelmes 6-b; Hár dayım jolımız usı jerden túser eken, janımız bir uwıs bolıp, padasınan adasıp qalǵan janlıq ushırassa da zárremiz qalmas(Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 13-b); Akemiz namaz oqır, ol hár otırıp turǵanda hár qaysımız hár jaǵınan jabıla jarmasıp, túrgelgen waqta arqasına,iyinlerine asılısıp, shadlıqtan ǵarqatızıy bolıp, jılqımız tawǵa shıqqanday (Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 20-b);Tek Ayboljanımdı qutlı jayına qondırsam... kóp qayǵıp, jabılıp ósken usı qızıldıń erteńi toǵandırıp júregime as batpaydı (Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 88-b)*

Berilgen misallarda frazemalar «jan lipasin sótiw» – qıynalıw, «qabaq shutıp»–ashıwlanıw, «jani bir uwıs bolıw» – qorqıw, qáweterleniw, «zárresi qalmaw» – qattı qorqıw, «jılqımız tawǵa shıqqanday» – quwanıw, «júregime as batpaydı» – qayǵırıw mánilerinde sheber súwretlengen. Bul misallardaǵı frazemalardıń ornın basqa sózler menen alıstırıp qollansaq onıń kórkemligi, tásirshenligi, obrazlı bolıp kelmes edi. Joqarıda berilgen frazeologizmlerdiń ayırımlar xalıq awızeki tilinde basqa varianttada jumısaladı. *Jani bir uwıs bolıw* frazemasınıń «*jani bir qısım bolıw*» túri de bar. Al mine usı «*jani bir uwıs bolıw*» frazeması menen «*zárresi qalmaw*» frazeması arasında gradaciyalıq ósım bar ekenligin kórsek boladı. Sebebi olardıń mánileriniń kúshliligin biz kontekst arqalı kóriwimizge boladı.

Bunnan basqada jazıwshı ózi aytaqshı bolǵan pikirdi elede ótkirlestirip, kórkemlep beriw maqsetinde tómendegidey frazeologizmlerdi de qollanılǵan. Bul frazeologizmler kúndelikli ómirimizde kóp ushırasatıǵın, awızeki sóylew tilinine say frazeologizmler bolıp tabıladı. Mısalı: *Kelissin-kelispesin bir ayaǵı jerde, bir ayaǵı górdet turǵan men aytсам saǵan bul gápti basqa kim aytadı, balam- aw! (Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 78-b); Bir ókinishlisi – úydiń ishiniń aytıwınsha usı erik baǵ penen teń binyat etilgen alma, shabdal baǵımız teperishlerimiz shash al dese, bas alıp turǵan zamanında tıp tamırınan qoparıp jiberilgen (Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!...76-b); Ozimdi appaq xojanıń aqlıǵı etip sizlerdi jamanatlı etiw niyetinen pútkilley awlaqqan(Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 18-b);*

Sonda úydiń ishindegiler hesh qabaq shutpas sirá-awıshley qınjılatuǵın shıǵar-aw, biraq biziń kónilimizdiń qabarǵanın qálemes (Alwidaǵ muhabbat, álwidaǵ!... 21-b)

Bunda birinshi misaldaǵı «bir ayǵı jerde, bir ayaǵı górdet» frazeması «ábden qartayǵan»mánisinde berilgen bolsa, ekinshi misalda keltirilgen«*shash al dese, bas alıw*»– «*jumıstı terisine islew*», úshinshi hám tórtinshi gáptegi «*appaq xojanıń aqlıǵı*» – «*biygúná*», «*qabaq shutpaw*»– «*ashıwlanbadı*»,«*kónilimizdiń qabarıw*»– «*qapa bolıw*» sıyaqlı mánilerde kelgen.Sonǵı misaldaǵı «*kónil*» sózi biziń ádebiy tilde onsha ushıraspaydı, onıń ornına «*kewil*»sózi jumısaladı. Alбетте shayırlar hám jazıwshılar kórkem ádebiyat stiline shıǵarma dóretkennen keyin olar obrazlılıqtı, tásirliklikti arttırıw maqsetinde sózlerdi awıstırıp qollanıp otıradı.

Frazeologizmler tildegi turaqlı, qalıplesken ornı – kórkem ádebiyat. Kórkem shıǵarmalarda belgili waqıya qalay bolǵan bolsa, sol halında aytılıp qoymaydı. Jazıwshı, shayırlar bolǵan waqıyanı óziniń oy eleginen ótkerip, oǵan túrli boyaw berip, kórkemlep súwretlewı kerek. Usınday sulıw, kórkem sóz baylıǵı frazeologiyalıq sóz dizbekleri bolıp esaplanadı. Frazeologizmlersiz kórkem shıǵarma jazılmaıdı. Belgili bir oydı jariqqa shıǵarıp bayanlawda, ásirese onı kórkem til menen jetkeriwde somantikalıq fraznologizmlerdiń ornı úlken.

Anatomiyalıq atamalar óziniń kóp mániligi menende ajuralıp turadı, kóbinese turaqlı sóz dizbegin jasawda aktiv qollanıladı. Sol sebepten frazeologizmlerdiń ishinde ayırım sózler semantikalıq jaqtan ayırıqsha kózge túsip, onıń uytqısı retinde xızmet etedi. Qaraqalpaq tilinde adamnıń dene músheleriniń atamalarına (somatizmlerge) bılanıshı bir qansha frazeologizmler ushırasadı. Sebebi tilimizdegi qollanılıp júrgen frazeologizmlerdiń derlik kópshiligi mine usı toparǵa kiredi. Mısalı: kózine shóp salıw, kózi jetiw, til alǵısh, til tiygiziw, tili shıǵıw, tisinen shıǵarmaw, tis qaqqań, awız ashılıw, awızına qum quyıw, awızınan túskendey, murınan jip ótkerip alıw, moynına miniw, basına kóteriw t.b.

Shayırlar shıǵarmalarında qollanılgan somatikalıq frazeologizmlerdi kórip shıqsaq. Mısalı: Hár insańǵa tuwısqanday, Ámenger bolıp dárt engergen qádirdanlardı, Bárhǵ, -**Gór awızınan alıp qaytasız!** (Xat, 7-b). Meniń qara kókiregimdi, Jaqtırtalmas,- Mina altınlar! **Sipse bolǵır, bul súregimdi,** Joqlawshı dashıqpas. Xalıqınnan (Xat, 13-b). Izlew túwe, baspas tiline, Boldım aqır, -**Betlerge shúyel!**.. Suw quyıldı,Sol sát únine, Jel uytıqıdı, Quyıp ótti sel (Xat, 14-b).

Biz keltirgen misallar tek qana teńizden tamshı ǵana, shayırdıń nasrıy hám dástúriy qosıqlarında bunday frazeologizmler júdá kóp jumısalǵan. Bundaǵı «*gór awızınan alıp qaytıw*»-*qutqarıw*, «*súyegi sipse bolıw*»- *azıp tozıw*, *qıynalıw*, «*betine shúyel bolıw*»- *abıraysız bolıw*, *uyatqa qalıw* mánilerinde kelgen frazeologizmler inversiyalanıp pikirdiń kórkemligin arttırıwǵa xızmet etedi. Joqarıdaǵı frazeologizmler quramındaǵı awız, súyek, bet sıyaqlı (komponent) dene-múshe atamaları sol qaharmannıń ishki sezimlerin, psixikalıq xalatın, is-háreketin súwretlewde orınlı paydalanılǵan.

Solay etip, X.Dawletnazarov óz shıǵarmalarında frazeologiyalıq sóz dizbeklerin iqsham, orınlı hám sheber paydalanǵan. X.Dawletnazarov til baylıqların kórkem sóz sheberi sıpatında obrazlı, tásirli etip qollanǵanlıǵınıń jáne bir kórinisi. Avtorıń qaysı shıǵarmasın alıp qarasaqta frazeologizmler eń áhmiyetli bolǵan súwretlew quralı retinde qollanǵan. Onıń barlıq shıǵarmalarınan sóz tańlawda, frazeologizmlerdi stillik maqsette paydalanıwda sheberlik ayqın sezilip turadı.

Адебијат

1. Абдулаев Ш.Д. Таржима асарларда фразеологизмлар семантикаси (Т.Қайипбергенов асарларининг ўзбекча таржимаси асосида). Филол. Фанлари номзоди. ... дис. –Тошкент: 2007.
2. Berdimuratov E. Qaraqalpaq ádebiy tili. Leksikologiya. –Nókis: 1998.
3. Кеңесбаев С.И. Қазақтілі қалыптанған сөз топтары (қос сөздер, идионімдер мен фразалар). Автореф. дисс. ...-д-ра филол. Наук. - Алма-ата: 1944.

4. Рахматуллаев Ш.В. Основные грамматические особенности образных глагольных фразеологических единиц современного узбекского языка: Автореф. дисс... канд. филол. наук. – Москва: 1952.
5. Ефимов А.И. О языке художественных произведений. – Москва: 1954, - С.181-216.
6. Кожаметова Х. Фразеологизмдердин көркем әдебиетте колданылыуы. -Алматы: 1972, 54,58-б.
7. Йўлдашов Б. Фразеологизмлар асослари. –Самарқанд: 1999. «СамДУ нашри», 200-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада тилимиздаги лингвистик birliklardan biri frazeologizmlarning badiiy tildagi qo'llanilishi hodisasiga bag'shlangan bo'lib, shoir Q.Davletnazarov asarlarida qo'llanilishdagi so'z ma'nolarining ta'sirchanligidagi o'ziga xos xususiyatlari va ayrim tafsilotlar bayon etiladi.

РЕЗЮМЕ. В статье одна из языковых единиц нашего языка посвящена событию употребления фразеологизмов в художественном языке. В произведениях К.Давлетназарова приводятся некоторые подробности, касающиеся особенностей значения слова в употреблении.

SUMMARY. In article, one of the linguistic units of our language is devoted to the event of the use of phraseological units in an artistic language. In the works of K.Davletnazarov, some details are given concerning the peculiarities of the meaning of the word in use.

PEDAGOGIK OLIY TA'LIMDA BO'LAJAK INGLIZ TILI MUTAXASSISLARI-TALABALARNING YOZUV KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH KONSEPSIYASI

S.Azizov – tayanch doktorant

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Tayanch so'zlar: yozuv kompetensiyasi, oliy ta'lim, ingliz tili, yozma nutq, konsepsiya, yozish ko'nikmasi, produktiv ko'nikma, pedagogik ta'lim, til ta'limi, matn, kontekst, linvistik kompetensiya.

Ключевые слова: письменная компетенция, высшее образование, английский язык, письменная речь, понятие, навык письма, продуктивное умение, педагогическое образование, языковое образование, текст, контекст, языковая компетенция.

Key words: writing competence, higher education, English language, writing, concept, writing skill, productive skill, teacher education, language education, text, context, language competence.

Avvalo, oliy ta'limni ta'lim jarayonlarining yakuniy bosqichi, ya'ni mehnat bozori uchun kadrlarni har tomonlama yetuk tayyorlab beruvchi muhim amaliyot davri sifatida e'tirof etish mumkin va bu uning bugungi zamon va makon nuqtayi nazaridan shiddat bilan rivojlanib borayotgan dunyo talablari asosida uzluksiz taraqqiy etishi lozimligini belgilab beradi. Jumladan, ta'limda tatbiq etiluvchi har qanday islohotning asosiy negizi globallashuv sharoitida shiddat bilan rivojlanib borayotgan mehnat bozorining talablariga monand shakllantirilishi maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, O'zbekiston misolida oliy ta'limga qamrov ko'rsatkichlarining yil sayin oshib borayotganligi va fanlar tarkibining yangilanayotganligi mazkur ta'lim bosqichiga bo'lgan e'tiborning sezilarli darajada oshganligini ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan yangi tahririda oliy ta'limga quyidagicha izoh berilgan: "Oliy ta'lim bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlanishini ta'minlaydi... Bakalavriat oliy ta'lim yo'nalishlaridan biri bo'yicha chuqurlashtirilgan bilim, malaka va ko'nikmalar beradigan, o'qish davomiyligi kamida uch yil bo'lgan tayanch oliy ta'limdir" [1]. Demak, chuqurlashtirilgan bilim, malaka va ko'nikmalarining o'zaro uyg'unlashuviga asoslangan ta'limiy bosqichning doimiy tahlillar va izlanishlar asosida isloh etilib borilishi amalda fanlarni o'qitish metodikasiga ham ta'sir o'tkazadi. Chet tillarni o'qitish bo'yicha mutaxassis kadrlar – pedagoglarni tayyorlashga ixtisoslashtirilgan pedagogik oliy ta'limda talabalarining chet tilida yozuv kompetensiyasini, yozish ko'nikmalarini va yozma nutq janrlarini yaratish mahoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy asoslari xususida maqolaning quyidagi qismida atroflicha so'z yuritiladi.

Umuman olganda, yozish – bu talabalarining akademik yozma topshiriqlarga qanday javob berishlari va ularda ishtirok etishlari asosida oliy ta'limdagi fanlarga oid yakuniy nazorat va imtihonlardan o'tishlari yoki ularda muvaffaqiyatsizlikka uchrashlarini baholab beruvchi asosiy vositadir [7]. Yozuv kompetensiyasi to'g'risidagi ayni izohni oddiy qilib talabalarining deyarli barcha fanlardan oraliq va yakuniy nazoratlarni yozma shaklda topshirishlari belgilanganligi va bu uning amaldagi dolzarb maqomini ko'rsatmoqda. Shuningdek, yozma topshiriqlarning ona tilida, ikkinchi yoki chet tilida bajarilishi ham ta'lim metodikasining o'ziga xos tarzda amaliyotga tatbiq etilishi kerakligini ko'rsatadi. Eng asosiysi esa talabalar yozuvi oliy ta'limda o'qitish va o'rganishning markazida bo'lib, unda sodir bo'ladigan turli kontekstlarga ko'ra u bir qator maqsadlarni amalga oshirishga yordam beradi [2]. Mazkur

jarayonda maqsad tushunchasi muhim ahamiyatga ega, chunki chet tili ta'limida talabalarining bo'lajak mutaxassis sifatida asosiy linvistik kompetensiyalari oldindan belgilangan amaliy maqsadlarga ko'ra takomillashtiriladi. Binobarin, chet tilni amaliy maqsadga o'rganish ushbu til yordamida kerakli axborot olish va boshqalarga yetkazish ma'nosini anglatadi [5]. Vaholanki, talabalarining yozuv kompetensiyasi **baholash, o'rganish va muayyan bir fanga oid jamoalarga qo'shilish** singari maqsadlarga erishishda o'qituvchi va talabalarga ko'mak beradi. Birinchidan, **baholash** maqsadi – talabalardan insholar, yozma imtihonlar yoki laboratoriya hisobotlarini tayyorlab topshirish talab qilinishi mumkin va bu ularning fanlarning mazmunini qay darajada egallaganliklarini namoyish eta olishlarida yuzaga chiqadi [2]. Ingliz tili ta'limi misolida olib qaralsa, talabalarining so'z birikmasi, gap va uning turlari, paragraf, insho, rasmiy va norasmiy xatlarni yozish kabi yozma nutq janrlarini baholash ularning asosiy o'rganilayotgan chet tilida mavjud bo'lgan qonun-qoidalarini, ayniqsa, o'tilgan har bir mavzuni o'zlashtirib borish ko'rsatkichlarini yuzaga chiqarishda yordam beradi. Ikkinchidan, **o'rganish** maqsadi – ayni maqsad talabalarga mutaxassislikka oid bilimlar bilan murosas qilishga yordam beradi, shuningdek, umumiy fikrlash va tanqid qilish qobiliyatlarini rivojlantirishlariga xizmat qiladi [4]. Bu amaliy maqsad bevosita yozishning nutq faoliyati turlari orasidagi maqomini yanada aniq ko'rishga imkon beradi, ya'ni gapirish, tinglab tushunish va o'qish orqali o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakaning yozish ko'nikmalarida umumlashtirgan holda amaliyotda mustahkamlashlariga zamin yaratadi. Jumladan, talabalarining bo'lajak mutaxassis sifatida turli kontekstlarga tayyorgarlik ko'rishlarida yozma nutqni takomillashtirishga oid topshiriqlarni bajarish barcha olingan nazariy va amaliy bilimlarni sinovdan o'tkazishda qo'l keladi. Uchinchidan, **muayyan bir fanga oid jamoalarga qo'shilish** maqsadi (muvoqot me'yorlari akademiklar g'oyalarini yetkazish va baholashning asosiy vositasi bo'lgan insonlar jamoasi ma'nosida [6]) – talabalarining oliy ta'limdagi akademik fanlar asosida ta'lim olishlari ularning har qanday kontekstda muayyan bir tartib va tizimga ega bo'lgan nutqdan foydalanishlariga ko'mak berib, ularning mutaxassislik sohasiga tegishli jamoaning bo'lajak vakillari – pedagoglar sifatida bosqichma-bosqich shakllanib borishlarida yuzaga chiqadi.

Yozuv kompetensiyasini takomillashtirish pedagogik oliy ta'limda chet tilini o'qitishdan ko'zlangan amaliy maqsadlarga asosan olib borilishi talabalarining real kasbiy faoliyatda ularning duch kelishi mumkin bo'lgan turli muammolar-u qiyinchiliklarga oldindan tayyor